

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการถ่ายทอดงานแกะสลักไม้ด้วยวิธีพื้นบ้านใน จังหวัดลำปางและวิธีการสอนงานแกะสลักไม้ในวิทยาเขตพะเยาช่วง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในด้านต่อไปนี้

1. ภูมิหลังของผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้เรียน และผู้ให้การถ่ายทอดหรือผู้สอน
2. วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดแบบพื้นบ้านในจังหวัดลำปางและวิธีการสอนใน วิทยาเขตพะเยาช่วง
3. ขั้นตอนในการถ่ายทอดหรือวิธีสอน
4. วัสดุ อุปกรณ์ และวัตถุดิบในการปฏิบัติ

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล เอกสาร ความคิดเห็นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการวิจัยเกี่ยวกับบริบท ของงานหัตถกรรม การถ่ายทอดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบการอาชีวศึกษา ผลของการ ศึกษาสรุปความได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสายใยที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ ในคุณค่าของวัฒนธรรม ส่วนที่ยัง ใช้ในอดีตมาผสมผสานกลมกลืน ปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมส่วนที่เหมาะสมในปัจจุบันได้ เป็นอย่างดี (สุจิตต์ วงศ์เทศ, 2532) ความรู้ดังกล่าวอาจประกอบด้วยแนวคิด การรับรู้ ความ เชื่อ วิธีชีวิตซึ่งยึดถือและสั่งสมอยู่แล้วตลอดมา เป็นความรู้ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นเทคนิควิทยา พื้นบ้าน ซึ่งมีพื้นฐานมาจากธรรมเนียมปฏิบัติ จารีตและประเพณีต่างๆ ของชุมชนในท้องถิ่น (สุเทพ สุนทรเกษม, 2530) ด้านภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงช่าง เรณู อรรฐาเมศร์ (2528) ได้กล่าวถึง เรื่องที่ควรศึกษาไว้ดังนี้คือ 1. ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือช่าง 2. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านและ สามารถแยกเป็นความรู้ ความคิดกระบวนการขั้นตอน และแผนงาน 3. ศึกษาด้านวัสดุช่าง 4. ศึกษาด้านพลังงาน จากข้อมูลด้านภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงช่าง ดังที่กล่าวมามีลักษณะตรงกันกับ วัตถุประสงค์ที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้เช่นเดียวกัน

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลุ่มประชากร ด้านสถานที่ในส่วนของพื้นบ้านได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ในการกำหนดขอบเขตของหมู่บ้านที่จะทำการศึกษาเพื่อกำหนดกลุ่มประชากรต่อไป โดยมีลักษณะ ดังนี้

- 2.1 ที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีได้อยู่ติดทางหลวงหรือถนนสายประธาน

ระหว่างจังหวัด มีเส้นทางแยกเข้าสู่หมู่บ้าน โดยทางรถยนต์ได้

2.2 ขนาดของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านขนาด 100 หลังคาเรือน หรือต่ำกว่าเล็กน้อย

2.3 องค์ประกอบของหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีความสัมพันธ์คล้ายวงศ์ญาติ (Kinship Community) มีวัด โรงเรียนประถมศึกษาและบริการของสาธารณสุขของหน่วยงานราชการพอสมควร (สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2535)

2.4 การประกอบอาชีพ มีการประกอบอาชีพแกะสลักไม้ในจำนวนที่สามารถกำหนดขนาดตัวอย่างประชากรเพื่อทำการศึกษได้ในปริมาณมาก

2.5 ลักษณะชุมชน มีลักษณะเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม มีความเป็นชุมชนตามลักษณะสังคมชนบท

2.6 มีความเหมาะสมทางสภาพที่ตั้งของหมู่บ้านและความปลอดภัยในการศึกษาวิจัย

จากขอบเขตในการกำหนดดังกล่าวหมู่บ้านที่ทำการศึกษาวิจัยคือ บ้านหลุก ตำบลนาครีว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง เนื่องจากบ้านหลุก มี 3 หมู่ที่ประกอบอาชีพแกะสลักไม้จึงได้สอบถามประธานกลุ่มแกะสลักไม้ทำให้ทราบว่าหมู่ที่ 6 เป็นหมู่ที่มีผู้ประกอบอาชีพแกะสลักไม้จำนวนมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ คือประมาณ 100 หลังคาเรือน (สัมภาษณ์ นายเผย ข้าวต้อ, 27 ตุลาคม 2535) ซึ่งมีการรวมตัวกันเป็นปางไม้ (ปางไม้ หมายถึงสถานที่ทำอาชีพแกะสลักไม้)

ดังนั้นจึงกำหนดให้ บ้านหลุก หมู่ที่ 6 ตำบลนาครีว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง เป็นหมู่บ้านเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.7 กลุ่มประชากรด้านบุคคลพื้นบ้าน ที่เป็นผู้ถ่ายทอดจำนวน 10 คนจะกำหนดโดยเกณฑ์ ต่อไปนี้

2.7.1 มีถิ่นกำเนิดอยู่ในหมู่บ้านและอำเภอที่เป็นเป้าหมายในการทำวิจัย

2.7.2 เป็นผู้ที่มีทักษะและประสบการณ์ในวิธีการแกะสลักเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพแกะสลักไม้ในหมู่บ้าน

2.7.3 เป็นผู้ที่มีความพอใจและยินดีที่จะตอบข้อคำถามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้การถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

2.7.4 ประกอบอาชีพการแกะสลักไม้มาไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2.7.5 คุณสมบัติด้านการถ่ายทอดหรือเคยมีผู้มาเรียนวิธีการแกะสลักไม้จากกลุ่มผู้ถ่ายทอดไม่น้อยกว่า 5 คน

2.8 ในส่วนของกลุ่มประชากรด้านบุคคลพื้นบ้านที่เป็นผู้รับการถ่ายทอด จำนวน

5 คน กำหนดโดยเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

2.8.1 มีถิ่นกำเนิดอยู่ในหมู่บ้านและอำเภอที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย

2.8.2 เป็นผู้ที่อยู่ระหว่างฝึกหัดแกะสลักไม้ ในระยะเริ่มต้น

2.8.3 เป็นผู้ที่พอใจ และยินดีที่จะตอบข้อคำถาม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

ผู้ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

2.8.4 เป็นผู้ฝึกหัดแกะสลักไม้มาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

2.9 การกำหนดกลุ่มประชากร ด้านสถานที่ ในส่วนของสถานศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านหัตถกรรมแกะสลักไม้พบว่า วิทยาเขตเพาะช่าง สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นสถานศึกษาในระบบโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนด้านหัตถกรรมแกะสลักไม้ที่มีระยะเวลาดำเนินการมานานผลิตบุคลากรและผู้ชำนาญการด้านศิลปหัตถกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงกำหนดให้วิทยาเขตเพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เป็นพื้นที่เป้าหมาย

2.10 ในส่วนของกลุ่มประชากร ด้านบุคคลในสถานศึกษากำหนดให้ผู้สอนวิธีการแกะสลักไม้คือผู้ปฏิบัติงานสอนวิชาแกะสลัก1 และวิชาแกะสลัก2 เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนวิชาดังกล่าว จำนวน 2 คน

2.11 ส่วนของกลุ่มประชากร ด้านบุคคลในสถานศึกษาที่รับการสอนหรือผู้เรียนวิชาแกะสลัก1 และวิชาแกะสลัก2 เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนดังกล่าว จำนวน 30 คน

ขั้นที่ 3 เครื่องมือในการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความรู้ ความคิด ความสามารถที่เรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านทำให้ขอบเขตของการศึกษาจำเป็นต้องใช้เครื่องมือหลายชนิดคือ ด้านพุทธิปัญญา ความรู้ลึกนักคิด ทักษะ จะใช้แบบสังเกต (Observation) โดยเลือกวิธีสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) เพราะสามารถสังเกตพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งกว่าข้อมูลที่ได้จากวิธีอื่นๆ (สมหวัง นิธิยานุวัฒน์, 2524) โดยใช้แบบบันทึกสนาม (Field Note) (สุภางค์ จันทวานิช, 2531) ใช้ในการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตแต่ละครั้งเป็นการจดบันทึกในสิ่งที่สังเกตเห็นได้ตามลักษณะสภาพความเป็นจริง (Observation Note) ซึ่งจะบรรยายถึงสภาพแวดล้อม สถานที่ บุคคลและพฤติกรรม เหตุการณ์ต่างๆ ที่ใช้และปฏิบัติงานแกะสลักไม้แบบพื้นบ้านพร้อมทั้งลงลักษณะบ่งชี้ (Index) ในจุดที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานศึกษาวิจัย บันทึกพร้อมข้อเสนอแนะในประเด็นที่นำศึกษาเพิ่มเติมลงยังในช่องที่กำหนดไว้ท้ายของแบบบันทึกโดยจะใช้วิธีดังกล่าวสังเกตผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดการแกะสลักไม้ แบบพื้นบ้าน จำนวน 1 คน โดยทำการสังเกต 2 ครั้ง

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guided) เนื่องจากเรื่องที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ข้อความที่สนใจส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์ที่สร้างสมในการทำอาชีพแกะสลักไม้ ในลักษณะของพื้นบ้านและ

การปฏิบัติงานในส่วนของสถานศึกษา ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้แสดงศักยภาพในการปฏิบัติงานการ สัมภาษณ์จะเป็นเครื่องมือที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะนำข้อมูลความรู้จากบุคคลออกมาได้ โดยการ สัมภาษณ์พูดคุยแสดงความคิดเห็น ทักษะคิด ได้มากกว่าเครื่องมือชนิดอื่น โดยสามารถแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและอารมณ์ออกจากกันได้ (บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธ์, 2534) ฉะนั้นแบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) จึงใช้เป็นเครื่องมือในส่วนของช่างแกะสลักไม้แบบพื้นบ้านซึ่งมีความรู้ ความชำนาญในการแกะสลักไม้หรือผู้ถ่ายทอดได้จำนวน 10 คน และใช้สัมภาษณ์ผู้รับการถ่ายทอด ในแบบพื้นบ้านจำนวน 5 คน ในส่วนของสถานศึกษาแบบสัมภาษณ์จะใช้ในการสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้ ปฏิบัติงานสอนวิชาแกะสลัก1 และวิชาแกะสลัก2 จำนวน 2 คน

แบบสอบถาม (Question naire) เป็นเครื่องมือที่ใช้เฉพาะนักศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่เลือกเรียนวิชาแกะสลัก1 และวิชาแกะสลัก2 วิทยาเขต เพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 30 คน เนื่องจากนักศึกษาทั้งหมดถือว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในเกณฑ์ที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของเครื่องมือได้ คือ มีพื้นฐานการศึกษา เท่าเทียมกัน มีความเข้าใจในภาษา ข้อคำถามได้โดยไม่ยากนัก โดยให้มีส่วนของโครงสร้างของ คำถามเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open end) ผู้กรอกจึงสามารถ แสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

สรุปการกำหนดเครื่องมือที่ใช้กับจำนวนและประเภทของประชากรที่ศึกษาดังนี้ คือ เครื่องมือแบบสังเกต (Observation) ใช้กับช่างแกะสลักไม้พื้นบ้านที่กำลังถ่ายทอด จำนวน 1 คน

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้กับผู้มีอาชีพแกะสลักไม้ในฐานะผู้ถ่ายทอด จำนวน 10 คน และผู้รับการถ่ายทอด 5 คน ใช้กับอาจารย์ที่มีหน้าที่สอนวิชาแกะสลัก1 และ แกะสลัก2 จำนวน 2 คน

แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้กับนักศึกษาที่เรียนวิชาแกะสลัก1 และแกะสลัก2 จำนวน 30 คน

เมื่อสร้างแบบสอบถามแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบครั้งที่ 1 เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขแล้วจึงนำไปทดลองใช้และนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบครั้งที่ 2 เพื่อนำ ไปใช้จริง

ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่านพิจารณาใน ความเกี่ยวข้องของเนื้อหาและประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละท่าน ดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านการแกะสลักไม้
นายอินสน วงศ์สาม
ศิลปินอิสระ ผลงานประติมากรรมแกะสลักไม้ ลำพูน

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ
นายวิที พานิชพันธ์
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นด้านฝึกอบรมวิชาชีพ
นายโพธิ์ทอง แก้วสุทธิ
ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ กระทรวงอุตสาหกรรม
ประจำจังหวัดเชียงใหม่
4. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา
นายลำเริง พันธุ์สนิท
ผู้อำนวยการวิทยาเขตเพาะช่าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กรุงเทพฯ

เครื่องมือที่ช่วยในการบันทึก เพื่อให้การทำวิจัยครั้งนี้มีการรวบรวมข้อมูลเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้าจึงจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการบันทึกภาพและเรื่องนอกจากแบบบันทึกสนาม (Field Note) ที่กล่าวมาแล้ว มีดังนี้ คือ

1. กล้องถ่ายภาพเลนซ์เดี่ยว (Single Len Camera) พร้อมอุปกรณ์โดยการบันทึกภาพเป็นภาพสไลด์ (Slide Film) และภาพโปสเตอร์ (Color Print Film)
2. เครื่องถ่ายภาพ (V.D.O. Camera Recorder) และแถบบันทึกภาพระบบ วี เอส ซี (VSH-C)
3. เครื่องบันทึกเสียง (Cassette Tape Recorder) และแถบบันทึกเสียง (Tape Cassete 0.30)

ผู้ช่วยในการสัมภาษณ์และสังเกต เนื่องจากสถานที่ทำการวิจัยครั้งนี้มีภาษาถิ่น คือคำพื้นเมือง ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การสื่อความเพื่อให้ได้ตรงตามลักษณะตามธรรมชาติ จึงมีความจำเป็นต้องมีผู้ช่วยวิจัย โดยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ร่วมด้วย 2 ท่าน คือ

1. นางลัดดา ทรายสมทร์
อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดนาก่วมใต้ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. นางอรวรรณ พรหมชัย
อาจารย์ประจำโรงเรียนบ้านปางแสงทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ขั้นที่ 4 การนำเครื่องมือไปใช้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

- 4.1 ติดต่อบุคคลใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลนาคร้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

เพื่อเป็นผู้นำในการชี้แจงต่อผู้มีอาชีพแกะสลักไม้ในแต่ละแหล่ง ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์
สังเกตและบันทึกเหตุการณ์

4.2 ติดต่อผู้อำนวยการวิทยาเขตเพาะช่างเพื่อขออนุญาตใช้แบบสอบถามกับ
นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาขาหัตถกรรมและสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนงานแกะสลัก1
และงานแกะสลัก2

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์หาค่าสถิติจากข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด เพื่อนำไปใช้
ในการสรุปผล โดยกำหนดการหาค่าสถิติ การใช้เครื่องมือในการคำนวณและนำเสนอผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพ ภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยวิธี
การหาค่าร้อยละ (Percentiles) โดยใช้สูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำถามทั้งหมด}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพภูมิหลัง วัตถุประสงค์การถ่ายทอด
ขั้นตอนในการถ่ายทอด วัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบในการปฏิบัติ ของผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด ผู้สอน
และผู้เรียน ด้วยวิธีการเปรียบเทียบโดยพิจารณาจากความเหมือนของลักษณะข้อมูล ความแตกต่าง
ของข้อมูลและสาเหตุ ประกอบด้วยการบรรยาย

5.3 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสรุปและนำเสนอดังต่อไปนี้

5.3.1 เสนอข้อมูลด้าน สถานภาพของผู้ตอบในรูปตารางประกอบ
คำอธิบาย

5.3.2 เสนอข้อมูลด้านวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด, ขั้นตอนใน
การถ่ายทอด, วัสดุอุปกรณ์และวัตถุดิบในการปฏิบัติในรูปของการบรรยายเปรียบเทียบและข้อ
เสนอแนะจากผู้ตอบ ในลักษณะความเรียงตามลำดับ

ชั้นที่ 6 การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยโดยการนำเสนอรายงานย่อผลการวิจัยทั้งหมดในรูปแบบความเรียง เมื่อสรุปผลแล้วจึงอภิปรายผล โดยการนำเสนอในรูปแบบความเรียง ซึ่งบรรยายเปรียบเทียบข้อค้นพบของงานวิจัยนี้กับทฤษฎีหรืองานวิจัยอื่น และเสนอข้อเสนอนำในการวิจัยในรูปแบบความเรียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย